23. ევროკავშირი – კრიზისების მართვა და მოუგვარებელი წინააღმდეგობები

ანგელა მერკელის კანცლერობის თითქმის მთელი პერიოდი ევროკავშირის განმეორებადი კრიზისებით იყო მონიშნული. ევროპული კონსტიტუციის ჩავარდნა, გლობალური ფინანსური კრიზისი, ევროზონისა და საბერძნეთის ვალის კრიზისი, მიგრაცია, Brexit, რუსეთის მიერ უკრაინის წინააღმდეგ მოქმედებები და ბოლოს პანდემია გერმანიას მუდმივად აყენებდა ევროპული გადაწყვეტილებების ცენტრში.

ევროზონის კრიზისში მერკელის მთავრობა ხაზს უსვამდა, რომ საერთო ვალუტის დახმარება პასუხისმგებლობის, ბიუჯეტური დისციპლინისა და სტრუქტურული რეფორმების მოთხოვნებთან უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული. გერმანია საბერძნეთისა და სხვა დაზარალებული ქვეყნების დახმარების პაკეტებს მხარს უჭერდა, მაგრამ სანაცვლოდ მკაცრ ფისკალურ პირობებსაც ითხოვდა. ამ მიდგომას ჩრდილოეთ ევროპაში ფართო მხარდაჭერა ჰქონდა, სამხრეთ ევროპაში კი ხშირად რეცესიის გაღრმავებისა და სოციალური ხარჯების ზრდის მიზეზად აკრიტიკებდნენ.

მერკელის როლი ხშირად იყო შუამავლის როლი გერმანიის შიდა პოლიტიკური შეზღუდვების, ევროკავშირის ინსტიტუტებისა და კრედიტორი და მოვალე ქვეყნების განსხვავებულ ინტერესებს შორის. საბოლოოდ ევრო არ დაიშალა და შეიქმნა ახალი სტაბილიზაციის ინსტრუმენტები, მათ შორის ESM და უფრო მკაცრი საბიუჯეტო წესები. მაგრამ ევროზონის ფუნდამენტური წინააღმდეგობა – საერთო მონეტარული პოლიტიკა განსხვავებული ეროვნული ფისკალური და ეკონომიკური სისტემების პირობებში – სრულად არ გამქრალა.

2015 წლის მიგრაციულმა კრიზისმა ევროკავშირის სხვა გაყოფა წარმოაჩინა. გერმანია დიდი რაოდენობით თავშესაფრის მაძიებლებს იღებდა და საერთო ევროპულ პასუხისმგებლობას ითხოვდა. ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის რამდენიმე ქვეყანა სავალდებულო გადანაწილების მექანიზმებს ეწინააღმდეგებოდა. ამჯერად დაპირისპირება ჩრდილოეთ–სამხრეთის ნაცვლად დიდწილად აღმოსავლეთ–დასავლეთის ხაზზეც გადავიდა.

Brexit კიდევ ერთი გამოცდა იყო. მერკელი ბრიტანეთის ევროკავშირში დარჩენას ემხრობოდა, მაგრამ 2016 წლის რეფერენდუმის შემდეგ ყურადღება ევროკავშირის დარჩენილი წევრების ერთიანობის შენარჩუნებაზე გადაიტანა. მოლაპარაკებებში გერმანია მხარს უჭერდა ევროკავშირის საერთო პოზიციას და ერთიანი ბაზრის ოთხი თავისუფლების ერთმანეთისგან განცალკევების წინააღმდეგ გამოდიოდა.

რუსეთის საკითხში ევროკავშირის ერთიანობის შენარჩუნება ასევე რთული იყო. წევრი ქვეყნების ენერგეტიკული დამოკიდებულება, ისტორიული გამოცდილება და უსაფრთხოების აღქმა ერთმანეთისგან განსხვავდებოდა. მერკელმა 2014 წლის შემდეგ რუსეთის წინააღმდეგ სანქციების საერთო რეჟიმის შენარჩუნებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა, თუმცა გერმანიის საკუთარი Nord Stream 2-ის პოლიტიკა ევროკავშირის შიგნით დაპირისპირების წყაროდ რჩებოდა.

პანდემიის დროს მერკელის ევროპულ პოლიტიკაში მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდა. 2020 წელს გერმანიამ და საფრანგეთმა მხარი დაუჭირეს საერთო ევროპული ვალის საფუძველზე აღდგენის ფონდის შექმნას. გერმანიისთვის, რომელიც წინა კრიზისებში საერთო ვალის ინსტრუმენტებისადმი უფრო ფრთხილი იყო, ეს მნიშვნელოვანი კომპრომისი იყო და აჩვენებდა, რომ განსაკუთრებულ ვითარებაში მერკელი ინსტიტუციურ პოზიციას ცვლიდა.

ამ კრიზისების საერთო ნიშანი იყო მოლაპარაკებების გაგრძელება მანამდე, სანამ კომპრომისი არ მოიძებნებოდა. მერკელის მეთოდი ხშირად ხელს უწყობდა ინსტიტუციური რღვევის თავიდან აცილებას. თუმცა ინსტიტუტის შენარჩუნება და მისი შიდა წინააღმდეგობის საბოლოო გადაწყვეტა ერთი და იგივე არ არის. ევროზონის სტრუქტურული განსხვავებები, მიგრაციის პასუხისმგებლობის განაწილება, ენერგეტიკული დამოკიდებულება და ევროპული თავდაცვის საკითხი მისი წასვლის შემდეგაც დღის წესრიგში დარჩა.

დასკვნა

მერკელის ევროპული მემკვიდრეობის ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო მიღწევა კრიზისების დროს კომპრომისის და წევრი ქვეყნების საერთო ჩარჩოში შენარჩუნების უნარი იყო. ამავე დროს, ბევრი კრიზისი მოგვარდა იმდენად, რამდენადაც ინსტიტუტების მუშაობა გაგრძელდა; ძირითადი პოლიტიკური და ეკონომიკური წინააღმდეგობების ნაწილი კი შემდგომ პერიოდებს გადაეცა. სწორედ ეს განსხვავება – კრიზისის მართვასა და პრობლემის სტრუქტურულ გადაწყვეტას შორის – არის მისი ევროკავშირის პოლიტიკის შეფასების მთავარი საზომი.